KRÁLOVNA ESTER

Původ materiálu
Prejda Pavel
Pořadí v lekci
35

VSTUPNÍ VERŠ

Žalm 118,6 Hospodin je při mně, nebojím se. Co by mi mohl udělat člověk?

LITURICKÉ ČTENÍ

Est 2,2-8

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. klíčové pojmy, dobové a textové souvislosti

- **výběr textů** - doporučujeme rozšířit o Est 1. Z této kapitoly jasně vyplývá, že Vašti byla zapuzena, protože odmítla hrát ponižující roli v erotickém výstupu, kterým chtěl král završit přehlídku atributů své moci (srv. 1,4 a 1,11). Achašverós je představen jako všemocný vládce, sedící na špici mocenské pyramidy. Ester mu v žádném případě nebude partnerkou, ale dostane se do stejně otrockého postavení, v jakém byla Vašti.

- „**příběh královny Ester** není napsán historikem, který by měl zájem podat podrobnou zprávu o jedné odvážné královně za vlády krále Xerxese (486-464). Příběh typizuje a vyhrocuje něco, co se stále znovu v různých podobách objevuje v dějinách božího lidu na této zemi. Rozhodování Ester je přímo geometrickým nárysem toho, v jakých zmatcích se rodí a roste uvědomělý odpovědný postoj, který ústí v dobrovolné sebeoběti. Ester dík Mordokajově mravní neústupnosti dorostla, dospěla - duchovně i občansky. Zde je ona pravá "dospělost", která mluví nejen vlastními ústy, ale která se stává ústy jiných, oněmělých bázní." (M.Balabán, Ester - výchova k osobní odpovědnosti, Křesťanská revue, Ročník LVIII, č.5/1991, s. 103n).

- **skrytost Boží** - (srv. Mordokajův vzkaz 4,14). „Slovo ‚Bůh‘ není v této biblické povídce ani jednou vysloveno. Podobně jako v josefovské historii jedná zde Bůh skrytý, jehož úmysl prohlédne jen ten, komu bylo dáno nahlédnout do vedení jeho prozřetelnosti. Není tu tedy nedostatek zjevení Božího, naopak: toto zjevení tak dalekosáhle prostupuje vše, že se už

neprojevuje nějakými zvláštními, mimořádnými průkazy a činy. Vše je tu zjevením tomu, kdo má oči k vidění. Srv. Př 7, 24: Boží moudrost volá ‚na rozcestí', ‚u bran, kudy se chodí do města a kudy se chodí dveřmi': Na vás, ó muži, volám a hlas můj jest synům lidským. Tato moudrost se skrývá i za ‚ložnicovými' a ‚harémovými' výjevy knihy Ester, za intrikami vysokých úředníků a hodnostářů Asverova dvora. Ale je to zdravý šok. Učí nás, abychom žádné místo nepředávali příliš udýchaně ďáblu. Eros, politické pletichy, palácové převraty - za tím vším může být skrytý úmysl Boží." (M. Balabán, tamtéž, s. 103).

- **Agagovec Haman** - přízvisko "Agagovec" (3,1) řadí Hamana mezi Amálekovce (srv. Dt 25,17nn a 1S 15). Je-li takový typ povýšen nade všechny ostatní, nevěstí to pro lid víry nic dobrého. Úvodní fráze ("po těch událostech") spojuje povýšení Hamana s předcházejícími scénami, včetně projevu Mordokajovy věrnosti králi (2, 22n). Nebyl-li odměněn "spravedlivý", otevírá se cesta pro "amálekovské" typy. Už tady se jemně naznačuje, jak centralizovaná moc připravuje cestu legalizované genocidě.

- **Mordokaj nekleká** - (3,2). Osvědčuje se jako žid, tj. jako příslušník společenství, které rozpozná, kdy si lidští představitelé osobují božské nároky, kdy se stávají modlou. Protimodlářské poslání patří k odpovědnosti vyvoleného lidu. (To, že má protimodlářská poloha víry osvobodivý ráz, můžeme dětem pěkně zprostředkovat chasidskou písničkou "Nebaju sa nikavo" – zpívá Adash nebo Mišpacha)

- **vrhání losu** - (3,7n) Haman předstupuje s obviněním židů, když je losem ujištěn, že jeho záležitosti přeje štěstí, že jsou mu nakloněny poměry a mocenská konstelace. Záchrana pak přichází jako zvrat navzdor konstelaci osudově nepříznivé židům (9,1.24-26).

- **obvinění židů** - (3,8nn) nese v sobě typické antisemitské předsudky (jinakost, specifičnost pravidel života). Zároveň vyprávění přesně vystihuje, že lid víry má být "lidem zvláštním" - a že tato odlišnost provokuje zejména ty pohany, kterým brání v realizaci jejich sebezbožšťujících (totalitních) tendencí a projektů. Podobnou zkušenost činí i diasporní - rozptýlená novozákonní církev (1 Pt 3,15-17; 4,16) .

- **kající reakce** - (4,1-3) vyjadřuje zármutek a beznadějnost situace. Zároveň je nářkem určeným Bohu: Podívej, do jak bezvýchodné situace jsme se dostali! (srv. Gn 37,34; Ž 102)

- **reakce Ester** - zraje od pouhé snahy zaretušovat Mordokajovu znepokojivou provokativnost (4,4) až k překonání strachu z hrozby královského zákona (4,11). Ester si je vědoma, že o všem rozhoduje králova libovůle, proto má strach. K překonání úzkosti a pocitu, že stejně nelze nic dělat, jí pomůže **Mordokajův vzkaz** (4,13nn), který varuje před krátkozrakostí a omylem těch, kteří se domnívají, že je lépe mlčet a nevstupovat do riskantní situace v naději, že samo o sobě to snad přežijí, protože mají výjimečné postavení. Mordokaj připomíná Ester, že

osvobození v tom případě přijde odjinud, ale pro ni a její příbuzné není vůbec zaručeno, že likvidaci ujdou. Odpovědnost se rodí právě uprostřed riskantní situace, když člověk rozpozná, že vnějšně nemá vůbec žádné zajištění - ani svým vzděláním, krásou či postavením - a na výzvu situace odpovídá nezajištěným krokem. Zápas o přijetí odpovědnosti vyústí v ochotu k oběti a riskovat pro záchranu druhých i vlastní život.

2. úskalí textu

- Hamana bychom neměli líčit jako chorobného nenávistníka. Nenávidí židovské společenství proto, že mu Izrael kříží plány svou neochotou uctívat člověka (3,2) a ty zákony (3,8), které legitimují Hamanovu moc. Upozorněte v této souvislosti, že Haman užívá při obvinění židů argumentů, jimiž se ohánějí všichni, kdo podléhají xenofobii: napadá obviněné, že jejich zákony (popř. zvyky a pravidla chování) se liší ode všech zákonů jiných národů.

- Mordokaj se **neklaní**. Jeho důvěra vůči Hospodinu se projevuje nepokřiveností ve všedním životě - to je "civilní" rys jeho zbožnosti. Není ochoten "ohnout hřbet" před lidskou autoritou. To není projev nezdvořilosti, náboženské nesnášenlivosti, pohrdání "pohany" ani nevzdělanosti.

- Ester se nestává královnou proto, že by byla vynikající mravní osobností, nýbrž byla spolu s ostatními "konfiskována" pro krásnou postavu a půvabný vzhled (2,7-8). Z počátku se stává členkou početného královského harému a rok se připravuje - jako i ostatní - na královo prozkoušení. Nevyprávějte způsobem BD, s. 98, (úloha 90) a nepopisujte atmosféru na královském dvoře jako poměrně harmonickou a nepřiřkněte "královskému páru" bezmála atributy šťastného manželství. Na královském dvoře i v harému panovaly poněkud jiné poměry, než jsme zvyklí.

- neměli bychom v dětech vzbudit dojem, že Mordokaj vymyslel šikovný plán, protože věděl, že když nelze ovlivnit krále přímo, je to možné učinit oklikou přes vliv jeho manželky. Mordokajova výzva s takovým "protekčním efektem" nekalkuluje.

Výzva, aby šla za králem poprosit o milost pro lid, sází na nepravděpodobnou možnost. Přesto k ní vyzývá - s nadějí, že Ester je určena třeba právě k tomu, aby své možnosti dostat se ke králi využila ve prospěch postižených.

- upozorněte, že Ester si zahrávala s myšlenkou, že její výjimečné postavení ji uchrání před likvidací (4,13). Její odvaha a rozhodování nejsou výkonem výjimečně nadané nebo dobrým postavením zvýhodněné ženy ve státním aparátu. Ester je typem ženy, která riskuje život a

nemá žádnou právní ochranu.

- výrok "mám-li zahynout, zahynu" nám zní osudově (ať se stane, co se má stát). Ester však nemluví rezignovaně, ale jako člověk, který je v dané chvíli ochoten přinést i oběť života. Jak to dopadne, není dopředu vůbec jasné - a že jí může být darován život, se ukáže až příště - třetího dne (5,1). Je-li vyprávění rozděleno na dvě části, ponechte konec do příště napínavě otevřený!

3. METODICKÉ POKYNY

Děti mají najít správnou cestu bludištěm od Mordokaje k Ester. Tu kromě průchodnosti vyznačuje i Mordokajovo varování. Mladší děti ji mohou hledat až po vašem vyprávění, kdy už varování budou znát, což jim pomůže. Pro starší děti může obrázek posloužit jako kvíz, který soustředí jejich pozornost na příběh: Nejdřív jim dejte pracovní list, aby našly cestu bludištěm. Potom jim rozdejte bible, aby si našly knihu Ester a podle rady, kterou na správné cestě přečetly, přišly na to, koho představuje druhá postava na obrázku. Přečtěte si s dětmi i "bludné cesty" a mluvte společně o těchto a dalších alternativách, které se při riskantním rozhodování mohou objevit.

4. POMŮCKY

- obrázek krále,

- obrázek Miss ČR, topmodelky aj.

- obrázek z knihy I. Steigra Bible v kresbách (2Kr 17,9-12) pohanské svody, s. 54.

- Flanelograf II

5. motivační uvedení do příběhu:

Zeptejte se dětí, zda-li by se chtěly stát královnou nebo králem. Co by se jim na tom líbilo?

(Navržená motivace pomůže ujasnit, jaké mají děti představy o královské funkci, co si od ní slibují a pod. Při vyprávění pak určité představy můžete potvrdit, u jiných naopak upozornit, že se Ester netýkají. Budou-li děti na otázku živě reagovat, můžete vyprávění přerušovat a ptát se jich, co by na Esteřině místě dělaly ony.)

Za co a koho máte odpovědnost? Za koho mají odpovědnost vaši rodiče? Už jste se ocitli v situaci, která na vás kladla větší nároky, než se dopředu zdálo?

(Navržená motivace je vhodná pro střední či starší školní věk. Otevírá oblast odpovědnosti jako prostor, v němž dochází k nepředvídaným úkolům, kterým se nelze bez újmy vyhnout. Vzhledem k tomu, jak děti znáte, můžete s nimi zapříst na toto téma i rozhovor, který vychází z jiných prožitků.)

Už vám někdo dal najevo, že se až moc lišíte? Kvůli čemu to bylo?

(Navržená motivace otevírá příběh spíše z Mordokajovy perspektivy – on se nebál lišit svým "neklaněním")

6. osnovy vyprávění:

a) poznámky a osnova pro mladší školní věk:

Navržená motivace s králem a královnou umožní zařadit Ester do souvislostí vysoko postavených lidí. Přitom upozorněte, že její postavení jí přináší nejen výhody (přízeň krále, přístup k luxusním vymoženostem královského harému), ale v určité chvíli i zvláštní odpovědnost. V této souvislosti můžete upozornit na značně podřadné postavení královny, které jí úkol neulehčuje, naopak ztíží.

I. Motivace

II. Achašveróš zapuzuje Vašti a vyhlásí "konkurz" na novou královnu

III. Ester se stává královou oblíbenkyní a královnou

IV. Povýšení Hamana a Mordokajova nepřizpůsobivost

V. Výnos proti židům a Mordokajova reakce

VI. Ester se díky Mordokajovi propracuje k odvaze vzít na sebe riziko a předstoupit před krále

b) poznámky a osnova pro střední a starší školní věk

Podle výběru motivace se buď můžete soustředit více na motiv "dorůstání odpovědnosti" nebo na zvláštnost života Božího lidu. S dětmi, které příběh znají, ho můžete číst z bible a domýšlet,

která “klasická” starozákonní témata a důrazy se skrývají za “civilním” podáním.

I. Motivace

II. Půlroční slavnost končí vyhnáním Vašti

III. Král vyhlašuje konkurz na královnu, který vyhraje Ester

IV. Mordokaj prostřednictvím Ester zabrání spiknutí proti králi

V. Zbožtění Amálekovce Hamana; Mordokaj se neklaní člověku

VI. Haman obviňuje židy a král proti nim vydává výnos

VII. Mordokaj činí pokání a žádá Ester o akci

VIII. Esteřino váhání končí odvážným rozhodnutím postavit se za ohrožený lid

VYPRÁVĚNÍ

I. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ

Už jste se někdy ocitli v situaci, kdy hodně záleželo na tom, jak se zachováte? Jak se rozhodnete, co řeknete a co uděláte? Cítili jste někdy za někoho velkou odpovědnost? Měli jste o někoho starost a přemýšleli jste, jak mu pomoci? Byl před vámi někdy nějaký velký úkol, ze kterého jste měli strach a vy jste přitom nevěděli, jak všechno dopadne? A napadlo vás někdy, že když někomu pomáháte, můžete při tom sami také hodně ztratit?

II. ACHAŠVERÓŠ ZAPUZUJE VAŠTI

Na hradě se konala hostina. Král Achašveróš chtěl všem dvořanům předvést nesmírné bohatství a slávu své říše. Po mnoha dnech hodování a pití vína se král rozhodl, že se pochlubí také svou ženou, královnou Vašti. Chtěl svým služebníkům ukázat její krásu. Zavolal komorníky a přikázal jim, aby k nim královnu přivedli. Jenže ta s nimi odmítla jít. Nechtěla se předvádět před králem a všemi jeho hosty. Achašveróš se rozzlobil. Jak to, že ho neuposlechla? Co si to dovoluje? Co si o sobě myslí? On je tady přece králem! A všichni ho musí poslouchat!

Zavolal své rádce a zeptal se jich, co má s královnou udělat. Ti mu poradili: „Královna se neprovinila jen proti tobě. To, co udělala, se roznese po celé zemi a podobně jako ona budou jednat i ostatní ženy. Je třeba ji potrestat.“ Proto se král rozhodl, že královnu sesadí z trůnu a najde si místo ní královnu jinou.

III. ESTER SE STÁVÁ KRÁLOVNOU

Za nějakou dobu se král přestal hněvat. Tehdy mu jeho služebníci poradili, aby nechal na hrad shromáždit všechny mladé dívky půvabného vzhledu. Z nich si jako král může vybrat takovou ženu, která se mu bude nejvíce líbit.

V té době bydlel ve městě jeden žid jménem Mordokaj. Ten se staral o Ester, dceru svého strýce. Vychovával ji, protože neměla otce ani matku. Když se v zemi rozšířil králův rozkaz, byla s ostatními dívkami vzata do paláce také krásná Ester. Mordokaj jí tehdy ale přikázal, aby nikomu neříkala, že pochází z izraelského lidu a že jejím Bohem je Hospodin. Sám se potom denně procházel před nádvořím paláce, aby zjistil, jak se Ester daří a co se s ní děje. Po roce příprav měla jít Ester ke králi. Nesnažila se vypadat lépe než ostatní dívky. Přesto se králi od první chvíle zalíbila a on si ji vybral za královnu. Na hlavu jí vložil korunu a uspořádal slavnostní hostinu.

IV. MORDOKAJ ODHALUJE SPIKNUTÍ

Stalo se v těch dnech, že Mordokaj zaslechl rozmluvu dvou králových dvořanů. Domlouvali se mezi sebou, že krále připraví o život. Mordokaj to oznámil Ester a ta to přednesla králi. Celá věc byla vyšetřena, viníci potrestáni a vše bylo zapsáno do královských kronik.

V. POVÝŠENÍ HAMANA A MORDOKAJOVA REAKCE, VÝNOS PROTI ŽIDŮM

Krátce po těch událostech došlo k tomu, že král Achašveróš povýšil svého dvořana Hamana. Byl to člověk pyšný a mocichtivý. Všichni ostatní královi služebníci se před ním hluboce ukláněli a klekali. Jenom Mordokaj se neklaněl ani neklekal. Lidé se ho ptali: „Proč přestupuješ králův příkaz?“ Ale on na to nedbal. Věděl, že jen Hospodinu se má člověk klanět a jeho samotného uctívat. Nechtěl zradit svého Boha tím, že by klekal před člověkem. Když to oznámili Hamanovi, velice se rozzlobil. Všichni lidé v celém království ho přece mají uctívat, zbožňovat a poslouchat! Jak to, že je tady někdo, kdo se mu neklaní? Od svých rádců se dozvěděl, že Mordokaj pochází z židovského lidu. A protože jeho národ odedávna židy velice nenáviděl, rozhodl se Haman, že zahubí nejen Mordokaje, ale také všechny židy v celé zemi.

Haman předstoupil před krále a řekl: „Ve tvém království je jakýsi cizí lid. Není jako my. Je jiný. Má své zákony a tvými zákony se neřídí. Tento lid je ti pouze na obtíž. Nemáš z nich žádný prospěch. K ničemu ti nejsou dobří. Uznáš-li za vhodné, vydej příkaz, ať jsou zahubeni. Já

to zařídím.“ Král byl Hamanovi nakloněn. Na nic se nevyptával, sňal svůj pečetní prsten, dal ho Hamanovi a řekl: „Nalož s nimi, jak uznáš za vhodné.“ Víc se o celou věc nestaral.

Hned potom Haman povolal písaře a dal napsat rozkaz k vyhlazení židů. Po rychlých poslech jej rozeslal do všech krajin království. Příkaz zněl, že v jednom dni, který bude určen, mají být povražděni všichni židé. Starci, muži, ženy i děti. Vše bylo psáno jménem krále a zapečetěno jeho prstenem.

VI. POKÁNÍ A MORDOKAJŮV PLÁN ZÁCHRANY

Mordokaj se dozvěděl o všem, co se stalo. Na znamení smutku roztrhl svůj šat, oblékl žíněné roucho, posypal si hlavu popelem a s žalostným křikem vyšel doprostřed města. Podobně si počínali všichni židé po celém království, kam přišel králův rozkaz. Všude bylo slyšet jen zoufalý nářek a volání o pomoc. Co se to stalo? Opustil snad Hospodin svůj lid? Skutečně mají všichni židé zahynout?

Věc byla oznámena také královně Ester. Poslala pro Mordokaje služebníky a ti jí vyřídili jeho vzkaz: „Židovskému lidu hrozí záhuba! To Haman vydal nařízení, aby v celé zemi byli židé vyhlazeni. Proto ten pláč.“ Dá se ještě něco dělat, aby nedošlo ke katastrofě? Lze zabránit krveprolití? Existuje nějaká pomoc?

Tehdy Mordokaj vzkázal Ester, aby šla ke králi a prosila o milost pro židy. Je přece královna. A navíc je to její lid! Hamanův rozkaz je namířen také proti ní. Je namířen proti všem židům, i kdyby seděli na trůnu. Také královně hrozí záhuba. „To nemohu!“ odpověděla Ester Mordokajovi. „Kdo vejde ke králi, aniž by ho král volal, je podle zákona odsouzen k smrti, ať je kdokoliv. Jen ten, ke komu král vztáhne žezlo, zůstane naživu. A mne král už třicet dní nevolal.“

Jenže Mordokaj nepřestával naléhat. Věděl dobře, co Ester říká. Ale neviděl jinou možnost. „Nedomnívej se, že ty jediná ze všech židů unikneš záhubě, i když jsi v domě králově! Budeš-li teď mlčet, pomoc nám přijde odjinud. Kdo ví, zda ses nestala královnou, právě pro tuto chvíli.“

Že by měl Mordokaj skutečně pravdu? Stala se Ester královou právě proto, aby mohla v té těžké chvíli svému lidu pomoci? Opravdu si Hospodin takto skrytě připravoval cestu k záchraně židů? Není to celé nesmysl? Má se Ester starat o druhé, anebo si má v prvé řadě hledět sama sebe a svého postavení? Nemá přece žádnou jistotu, že jí král příjme! Bojí se. Pokud vejde ke králi a on se na ní rozzlobí, zahyne jako první. Má jít? Nemá jít?

Ale potom vzkázala Mordokajovi: „Shromáždi všechny židy ve městě a postěte se za mne. Mám-li zahynout, zahynu.“ I když má strach, Ester se rozhoduje riskovat. Má ráda svůj lid a ona je jeho poslední možností k záchraně. Jde ke králi a neví, co jí tam čeká. Je ochotná se pro svůj lid i obětovat. Jak to všechno nakonec dopadne?

MODLITBA

Pane Bože, děkujeme ti, že zde máš na zemi svůj vyvolený lid a že jej navzdory všem hrůzám a ohrožením chráníš. Děkujeme ti za Ester a všechny ostatní tvé služebníky, kteří ti věrně sloužili celým svým životem a byli ochotni pro tebe i riskovat. Děkujeme, že probouzíš v lidech zájem a odpovědnost za druhé. Prosíme, veď i nás k takové odpovědnosti a otevírej nám oči pro tvé skryté plány s námi. Amen

podněty pro rozhovor:

- přečtěte si charakteristiku židů v Est 3,8. Hodila by se i na křesťany? Máme se v něčem lišit od většiny? V čem?

- víte, čemu se říká antisemitismus? Jsou křesťané imunní vůči antisemitismu?

- znáte někoho, kdo trpí xenofobií? Jak se to projevuje?

- slyšeli jste výraz holocaust, "to je židovina", "Sionské protokoly" - co znamenají?

- znáte nějakou skupinu lidí, vůči které má její okolí předsudky, a nutí ji, aby byla ve všem stejná jako většina?

- vadí vám člověk, který se jinak obléká, má jinou barvu pleti, je cizinec?

- zajímáte se o to, jak žijí Romové? Patří do naší společnosti?

- komu se dnes lidé klanějí, jako by mu vzdávali božskou poctu? Myslí to doopravdy nebo jen “jako”?

- nutí nás někdo k takové úctě, jako když král nařídil uctívat Hamana?

- slyšeli jste o mezináboženském dialogu - o novém typu ekumenismu? Myslíte, že je to uctívání falešných božstev? Zapojil by se do takového dialogu Mordokaj nebo by ho odmítl tak, jako odmítl uctívat Hamana?

- všimli jste si, že opakem odpovědnosti je zbabělost, mlčení? (4.kap.)

- četli jste již pohádku od A.Saint-Exupéryho o Malém princi? Kdy se choval jako odpovědný (odpovědnost za růži) ?

- nebylo to od Ester příliš riskantní a zbytečné, že se odvážila dát všanc i svůj život? Neměla se ukonejšit známým rčením, že "nebude hasit, co ji nepálí" a že není zapotřebí do ničeho zasahovat, protože "boží mlýny melou pomalu, ale jistě" ?

- všimli jste si, že příběh ukazuje, že máme nejen prosazovat dobré záměry a cíle, ale máme též zabraňovat vzniku zlých a intrikánských? Na kterých postavách příběhu to vidíme?

Odkaz na pracovní list

35 Královna Ester

35 Královna Ester - st

Odkaz na píseň

Přijď již, přijď, Duchu stvořiteli, Duchu smíření

Ten obraz zlatý, obraz se k nebi tyčí

Bojujte, bojujte dál, pohleďte jen, v dálce svítá

Pokušení svatého Antonína (SV207)

Buď vůle tvá, buď vůle tvoje všude tam

To já, ó Pane můj, půjdu, když mne posíláš

Cílová skupina

Mladší školní

Starší školní

Katechetické cykly

Pozvání na cestu Starý zákon 2

Biblický odkaz (kat)

Ester 2,17–23

Ester 3,8–11

Ester 4,1–17